

УДК 340.15

DOI <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i85.1865>*Ю. В. Олійник*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ У ЛЬВІВСЬКОМУ АПЕЛЯЦІЙНОМУ СУДІ (1919–1939 РР.)

Сучасне реформування судової системи в Україні неможливе без вивчення і врахування історичного досвіду. Особливу увагу привертає діяльність Львівського апеляційного суду, який поширював свою юрисдикцію на територію Західної України під владою Другої Речі Посполитої (1919–1939 рр.). Львівський апеляційний суд було створено на базі Львівського вищого крайового суду 14 травня 1919 р. Правовою основою його утворення було спільне розпорядження міністра внутрішніх справ та міністра справедливості № 47866 від 14 травня 1919 р. Сфера його юрисдикції розповсюджувалась на такі окружні суди: Бережанський окружний суд охоплював своєю діяльністю Бережанський, Підгаєцький, Рогатинський і частину Бібрського і Перемишлянського повітів (гродські суди – в Більшівцях, Бережанах, Бурштині, Ходорві, Козові, Підгайцях, Перемишлянах і Рогатині); Чортківський окружний суд охоплював Борщівський, Бучацький, Чортківський, Копичинський і Заліщицький повіти (гродські суди – в Борщові, Будзанові, Чорткові, Золочеві, Товстому і Заліщиках); Коломийський окружний суд поширював свою діяльність на Городенківський, Коломийський, Косівський і Снятинський повіти (гродські суди – в Городенці, Яблуневі, Коломиї, Кутах, Косові, Обертині, Снятині, Заболотові); Львівський окружний суд діяв на території Сокальського, Рава-Руського, Жовківського, Любачівського, Городоцького, Львівського повітів, міста Львова і частини Бібрського повіту (гродські суди – в Белзі, Бібрці); Станіславський окружний суд розповсюджував свою компетенцію на Калуський, Надвірнянський, Станіславський повіти (гродські суди – в Богородичанах, Делятині, Галичі, Калущі, Станіславі, Тисмениці); Стрийський окружний суд охоплював Тернопільський, Терехівський, Сокальський, Збаразький повіти (гродські суди – в Микулинцях, Новому Селі, Підволочиську, Тернополі, Тереховлі, Збаразжі); Золочівський окружний суд діяв на території Бродівського, Каменецького, Радехівського, Золочівського, Зборівського і Перемишлянського повітів (гродські суди – у Бродах, Буську, Глинянах, Лопатині, Олеську, Підкамені, Радехові, Зборіві, Залізцях, Золочеві).

Правовою основою здійснення цивільного судочинства з часу відновлення Польської держави був австрійський Цивільно-процесуальний кодекс 1895 р. авторства Ф. Кляйна. Кодекс був ухвалений як закон «Про судовий процес у цивільних справах» («Закон про судочинство і належність судів у цивільних справах») і набував чинності з 1 січня 1898 р. Четверта частина містила три розділи, зокрема про апеляцію (§ 461–501), ревізію (§ 502–513) та рекурс (§ 514–528) [13, с. 867–1012].

Судовий процес у цивільних справах згідно з нормами Кодексу 1895 р. розпочинався з подання скарги до суду, а завершувався ухваленням рішення по суті спра-

ви. Цивільно-процесуальний кодекс 1895 р. передбачав такі способи оскарження судових рішень: *апеляцію* (спосіб оскарження рішень у цивільних справах перших інстанцій), *касацію* (спосіб оскарження рішень у цивільних справах других інстанцій) та *рекурс* (спосіб оскарження судових постанов у цивільних справах) [3, с. 149]. Предметом рекурсу могли виступати формальні постанови суду, а також лише та частина судового рішення, яка стосувалась судових видатків. Вищий крайовий, а згодом і Апеляційний суд у Львові здійснював провадження за рекурсами без попереднього усного розгляду на закритому судовому засіданні [2, с. 21–22].

За сторонами процесу закріплювалось право подавати апеляцію до суду вищої інстанції (в межах чотирнадцяти днів). Формами апеляції на рішення повітових судів (перша інстанція) в окружних судах (друга інстанція) колишньої Австро-Угорщини було визначено звернення та рекурс, а у третій інстанції – відзив. Цивільно-процесуальний кодекс передбачав, що в цивільних справах другою інстанцією ставав окружний суд, а не вищий крайовий суд (після 1919 р. – Апеляційний суд), як у кримінальних справах, а третьою – Найвищий суд [14, с. 25, 26].

Австрійське апеляційне судочинство було винятково перевіркою законності й обґрунтованості рішень суду першої інстанції. Суд другої інстанції з'ясував, чи були порушені норми права в конкретній справі, причому на базі тих слідчих матеріалів, якими володів суд першої інстанції на момент оголошення рішення [1, с. 99]. Апеляція в австрійському цивільному процесі від самого початку характеризувалась як «обмежений спосіб оскарження» без розгляду по суті. Як зазначав авторитетний галицький юрист і державний діяч Кость Левицький, межі оскарження визначались трьома обов'язковими положеннями апеляційної скарги: заявою про оскарження, підставами апеляції, апеляційними вимогами [4, с. 1].

Апеляційний суд у Львові в межах власної територіальної юрисдикції виступав апеляційною інстанцією в цивільних справах щодо рішень загальних судів, котрі ухвалили рішення, піддані оскарженню. Апеляційний суд перевіряв рішення суду першої інстанції в межах апеляційних вимог. Перевірці не підлягали ті рішення, які, відповідно до закону, не підлягали оскарженню взагалі або ті, що набули чинності через відсутність своєчасної апеляції. Повітові суди в Галичині розглядали цивільні справи, пов'язані з майновими спорами наказного провадження (незначної вартості предмету спору). Водночас майнові спори позовного провадження повинні були розглядати окружні суди незалежно від вартості предмету спору. До компетенції повітових судів належали також справи про встановлення батьківства позашлюбної дитини, визначення меж нерухомого майна, спори, які виникали з договору купівлі-найму тощо. Окружним судам були підвідомчі всі цивільні справи, не віднесені до компетенції повітових судів. Зокрема, до них належали спори про визнання батьківства шлюбної дитини, про розлучення та про визнання шлюбу недійсним, про майнові і немайнові правовідносини між подружжям, батьками та дітьми.

Вивчення низки архівних справ засвідчує, що проблематика цивільних справ в Апеляційному суді Львова була достатньо різною, втім, значна частина розглянутих судом справ стосувалась майнових суперечок, передусім тих, які виникали внаслідок успадкування. Серед них є найрізноманітніші справи – від суперечок за спадщину між дітьми заповідача до успадкування майна духовними особами [5, с. 3–7, 13].

Закон про спадщину, котрий регулює процес спадкування, зазвичай виникає у прямій залежності від панівних відносин власності. Традиція, звичаї та соціальна обізнаність у широкому розумінні цього слова також відіграють певну роль у їх формулюванні (в нашому разі чітко простежуватиметься австрійський вплив). Ці джерела, під впливом яких формуються положення спадкового права, також безперечно впливають на формування обсягу прав, дозволяючи спадкодавцю розпоряджатись своїм майном у разі смерті. Цивільний, як і Цивільно-процесуальний, кодекс не завжди давав летальне роз'яснення окремих моментів, тож цим роз'ясненням і займались суди вищої інстанції – Апеляційний і Найвищий.

У практиці Апеляційного суду у Львові знаходимо найрізноманітніші роз'яснення. Цікавим варто вважати роз'яснення Апеляційного суду у Львові від 17 березня 1924 р. Вс I 77/24/3 щодо останньої волі людини, позбавленої мови. У ньому, зокрема, йшлося, що останню волю людина могла виразити за допомогою певних знаків (кивати головою й руками), даючи таким чином відповіді на поставлені питання. Зазначена справа була складною, свідченням чого стало те, що вона пройшла розгляд у всіх можливих інстанціях (повітовий, окружний, апеляційний та найвищий суд). Найвищий суд у Варшаві визнав рацію повітового суду, який ухвалив рішення на користь позивача, котрий апелював до різниці між поняттями «мовчазний» та «явний», що дозволяло дізнатися про його намір скласти остаточний заповіт, а не лише мотивами спадкодавця, як це було зазначено у справі [12, с. 79, 80].

Подібно до того, як законодавство вимагало, щоби свідки на процесі були свідомі того, про що вони свідчать, так само і людина, котра складала заповіт, мала бути при повній свідомості. Суд міг перевірити, чи свідки, присутні під час складання заповіту не були підставними й чи взагалі знали мову, якою складався заповіт. У разі виявлених порушень заповіт визнавався Апеляційним судом не чинним. Нотаріус, який складав заповіт, відповідно до § 596 австрійського Цивільного кодексу 1811 р. (Allgemeines B rgerliches Gesetzbuch), був зобов'язаний визначити, чи спадкодавець при пам'яті і з'ясувати, в яких відносинах перебував із тими, про кого йшлося у заповіті [11, с. 98].

Питання заповіту регулювались австрійським Цивільним кодексом 1811 р., який діяв певний час у повоєнній Польщі. Заповіт міг бути складеним особисто заповідачем (голографічний заповіт, § 578 Цивільного кодексу) та складеним на його прохання в письмовій формі іншою особою (алографічний заповіт, § 579 Цивільного кодексу). У судовій практиці суперечки щодо алографічних заповітів були складнішими за голографічні, котрі відображались, між іншим, у судових рішеннях Апеляційного суду у Львові.

Письмовий заповіт останньої волі повинен був бути підписаний власноручно заповідачем, але згідно з роз'ясненням Апеляційного суду, у Львові такий підпис визнавався не чинним, якщо заповідача силоміць змусили це зробити (I Вс 208/31). У разі, якщо заповідач сам не міг написати заповіт, тоді на його прохання могла це зробити інша особа. Це був так званий «продиктований заповіт», який, однак, повинен був бути підписаний заповідачем особисто. Щоби ця дія була дійсною, вона мала відбутись перед трьома дієздатними свідками, з яких принаймні двоє повинні були підтвердити, що заповіт був його останньою волею. Свідки та-

кож підписували документ, але не вимагалось, щоби вони знали про зміст заповіту (§ 579 Цивільного кодексу) [11, с. 94]. На практиці суди підходили до цього положення дуже ліберально, використовуючи різні його трактування [12, с. 76]. Це, власне, і створювало проблеми, якщо хтось із потенційних спадкоємців не був задоволений волею заповідача.

Обов'язковою умовою голографічного заповіту був підпис самого спадкодавця. Однак до суду могли звертатися особи, котрі мали докази впливу на волю заповідача. Апеляційний суд у Львові не перевіряв справжність підписів, котрі ставилися на заповітах, але якщо апеляція стосувалась саме їх автентичності, то скеровував ці справи на розгляд кримінальних сенатів окружних судів (II Р 541/29). Останні могли залучати до перевірки спеціальних експертів.

У 1916–1917 рр. відбулася новелізація австрійського Цивільного кодексу 1811 р., особливо в частині порядку успадкування. Зміни стосувались:

- 1) відмови від спадщини (§ 551);
- 2) форми позасудового розпорядження останньої волі (§§ 579, 581 та 722);
- 3) смерті спадкоємця, заміщеного довіреною особою (§ 615);
- 4) негідності успадкування та знецінення (§§ 540, 541 та 780);
- 5) урахування пожертв під час розрахунку зарезервованої частини (§§ 784, 785, 787, 789 та 951);

6) засобів забезпечення спадкоємцями кредиторів (§ 822) [11, с. 145]. Поправка до § 579 Цивільного кодексу вимагала від заповідача чітко заявити, що письмовий документ містить його останню волю. Він повинен був підтвердити це або словами, або «загальноприйнятими знаками». Що ж до формулювання останньої волі людини, то чітко визначених слів не було. У справі, яку розглядав Апеляційний суд у Львові (II КА 427/37), ішлося про те, що для вираження останньої волі достатньо було лише після прочитання змісту заповіту на питання «Чи має бути так?» – заповідач ствердно відповів «Так, це має бути так» [15, с. 7].

Апеляційний суд у Львові своїм рішенням ІСА 1029/34 визначав, що якщо спадщина була надана юридично обов'язковим указом закону до 1 січня 1917 р., то положення § 722 Цивільного кодексу в первісному формулюванні застосовується до відтворення змісту втраченого регламенту останньої волі, й підстава звіту про відсутність суду про допит свідків усного розпорядження останнього заповіту повинна була бути доведена так само, як і усна постанова останньої волі, тобто відповідно до § 586 Цивільного кодексу [12, с. 42].

Крім письмових заповітів, предметом оскарження в Апеляційному суді Львова нерідко ставали й усні заповіти. Суд у своєму рішенні (II Вс 155/32) підкреслював, що поняття усного заповіту відповідає нормам Цивільного кодексу (§§ 655 та 816) і не суперечить польському законодавству. Згодом цей висновок підтвердив і Найвищий суд. Усний заповіт мали підтвердити під присягою три свідки (але не менше двох за будь-яких обставин). Розгляд справ, пов'язаних з усними заповітами у 1923 р. розглядали повітові суди у Бродях і Золочеві, рішення яких спричинили подання апеляції до Апеляційного суду у Львові. Останній вирішив, що останню волю в усному заповіті необхідно вважати чинною відповідно до § 586 Цивільного кодексу, оскільки його зміст був підтверджений двома свідками, хоча третій свідок не пам'ятав змісту цього заповіту [16, с. 230].

Говорячи про втрату пам'яті спадкодавцем, Апеляційний суд у Львові дозволив брати до уваги наявні записи заповідача, на основі яких можна було відтворити його волю (II Вc 1097/31). Останню волю спадкодавця Апеляційний суд міг визнати не важливою, коли її не могли підтвердити ані нотаріус, ані свідки (Вс. I 148/26) [17, с. 8]. Заповіт у такому разі міг бути анульований.

Кількість свідків була зменшена із трьох до двох Апеляційним судом у Львові в разі складання заповітів особами, мобілізованими до війська в роки війни. Своім рішенням (Вс. III 700/24) Апеляційний суд чітко заявив, що право складати заповіт здобувається військовою особою з моменту оголошення мобілізації. Заповідач мав право повторювати своє розпорядження останньої волі кілька разів у різний час щодо різних осіб, тому суд вирішив, що для його обґрунтованості буде достатньо, якщо його підтвердять два свідки.

Загалом, у міжвоєнний час фіксуємо багато справ, пов'язаних із рішеннями Апеляційного суду у Львові щодо так званих «військових заповітів», про які раніше не було й чути. Це все – наслідок воєн, які відбулись у 1914–1920 роках (Першої світової, польсько-української, радянсько-польської). Апеляційний суд у Львові (рішення від 2 квітня 1926 р., Вс. IV 195/26 р.) вирішив, що навіть після демобілізації заповіт залишався чинним ще півроку. Суд також розглядав питання, пов'язані із заповітами дезертирів. Дезертири з австрійської армії отримали певні юридичні пільги: за Законом 1920 р. «Про відновлення прав, утрачених унаслідок політичних та військових злочинів», утікачам австро-угорської армії було відновлено в межах приватних прав здатність набувати та розпоряджатись своїми правами так, ніби вони не були дезертирами [18, с. 150, 151].

Найбільшою проблемою під час розгляду спадкових майнових справ в Апеляційному суді Львова стало знищення частини табулярних книг. У 1929 р. директор львівського державного архіву Євген Барвінський ініціював зібрання в архівосховище табулярних книг у львівському апеляційному окрузі. Тільки 41 суд із 135 в окрузі змогли зібрати необхідні матеріали, які охоплювали 985 томів, що стосувалися 205 населених пунктів [27, с. 40]. Зі Львова вдалось зібрати 98 томів цінних документів, які становили інтерес науковий і практичний. Апеляційний суд у Львові міг звертатись із проханням надати ту чи іншу інформацію про майно, зафіксоване в табулярних книгах. Практична цінність тих матеріалів полягала і в контексті проведення аграрної реформи польським урядом у міжвоєнний час, що вимагало детальної інвентаризації земельних ресурсів краю. Утім, Апеляційний суд у Львові у своєму рішенні від 1935 р. поставив правдивість записів у табулярні книги під сумнів (I SA 912/35).

Апеляційний суд у Львові (II Вc 419/30) наголосив, що якщо хтось заздалегідь повідомить, що він не допустить інтабулювання права власності, то це дає абсолютно однозначне визнання, що майно не передається у власність. Це стосувалось і питання успадкування. Суд своїм рішенням (I CZ 1007/35) зазначив, що позов спадкоємця, необхідний проти одержувача для доповнення його зарезервованої частки, є обов'язковим позовом, а не речовим правом (згідно із Цивільним кодексом, це стосувалось правонаступництва). Крім того, в цій постанові суд зазначав, що через характер зазначеного позову суд, компетентний розглядати цю справу, не є судом, котрий

має юрисдикцію щодо місцезнаходження майна. Згідно із ст. 40 Цивільно-процесуального кодексу 1930 р. виключна юрисдикція суду місця розташування майна була виправданою лише для дій за майновим правом на нерухомість [19, с. 463].

Відповідно до § 437 Цивільного кодексу, інтабуляція віддавна була необхідною для набуття права власності на нерухомість або будівлю [11, с. 12] (згодом вилучена як така). Поки спадкоємець, як співвласник успадкованих частин маєтку, не був унесений до земельної книги, він не міг, відповідно до рішення Найвищого Суду від 10 грудня 1929 р., у справі, раніше розглянутій окружним судом у Перемишлі та Апеляційним судом у Львові (Вс III 297 та 298/28), вимагати скасувати спільну власність на спадкове майно [20, с. 181]. Іноді навіть вунесення певної особи до земельної книги як табулярного власника не гарантувало, що він має право власності на землю, вписану до книги.

Право власності на майно, засноване на праві спадкування, могло бути підтверджене лише в судовому порядку. Варто відзначити, що проблеми із визнанням права власності траплялись і в австрійський період: унаслідок невідповідностей між записом до земельної книги та реальним володінням майном до Першої світової війни в окрузі Вищого крайового суду (в міжвоєнний час – відповідника Апеляційного суду у Львові) відбулось близько десяти тисяч подібних позовів. На нашу думку, вони були не лише наслідком спекуляції на землі, але й, імовірно, безладом у питаннях, пов'язаних із правом власності та володіння нерухомістю особами, які набули права на них у спадщину.

Своїм рішенням II КА 859/33 Апеляційний суд у Львові визначав, що якщо об'єктом дарування була нерухомість (у сільському господарстві), то всі рухомі речі, котрі на момент дарування на цій території належать господарству, що дарує і становлять *fundus instructus* господарства, якщо тільки сторони в договорі не виявили іншу волю [12, с. 55]. Іншим своїм рішенням I СА 1028/34 Апеляційний суд у Львові, констатував, що скарга про визнання права власності на конкретну будівельну ділянку, яка входить до складу маєтку, розглядається не скаргою на видачу спадщини, а скаргою на право власності. Цей факт не змінився навіть після посилання позивача на § 823 Цивільного кодексу, оскільки право власності на окремі спадкові предмети також повинно було бути заявлене вимогою власності, а не скаргою на спадщину.

У міжвоєнний час Апеляційний суд у Львові звернувся до регулювання питання про успадкування житлових приміщень. Зокрема в рішенні СА 814/33 суд постановив, що інтабульований власник частини будинку, успадкованого від спільного спадкодавця, має право вимагати відшкодування за його відмову від претензій на частину нерухомості в того, хто живе в цьому будинку [21, с. 280]. Будинок, споруджений на землі, яка перейшла у власність певній особі, також уважався власністю тієї особи (відповідно до § 419 Цивільного кодексу; це положення згодом вилучили) [11, с. 81]. Апеляційний суд у Львові своїм рішенням (Вс. I 281/25) роз'яснив, якщо власник такої землі після будівництва потім продав її іншій особі, положення § 440 ABGB застосовувались до покупця [22, с. 233]. Згодом Апеляційний суд у Львові (I СА 1028/34) ухвалив, що скарга про визнання права власності на визначену забудову, котра входить до складу садиби, була не скаргою успадку-

вання, а скаргою на право власності. Цей факт не змінювався навіть після посилання позивача на § 823 ABGB, оскільки право власності на окремі спадкові предмети також повинно було бути заявлене вимогою власності, а не скаргою на спадщину.

Урегулював Апеляційний суд у Львові й ті питання спадщини, у яких ішлося про наявну матеріальну заборгованість однієї зі сторін процесу. Своїм рішенням (I Вс 487/30) суд заявив, що потерпіла сторона має право вимагати від одержувача, щоби він витратив таку частину спадщини, отриманої в натуральній формі, яка відповідає сумі боргу [23, с. 305]. У цьому разі суд керувався буквальною формулюванням § 951 Цивільного кодексу, який зазначав, що: «потерпілий спадкоємець може вимагати від одержувача <...> покрити суму, яка відсутня» [11, с. 172]. Можливість кредитора вимагати, щоб боржник розголосив свої активи під присягою, був передбачений Цивільним процесуальним кодексом від 29 листопада 1932 р. У разі виконавчого провадження це було можливим лише тоді, коли:

- 1) кредитор не міг задовольнити свою вимогу від майна боржника;
- 2) рішення в цій справі вже було дійсним;
- 3) кредитор уже мав право на право власності, на яке він міг посилатись [12, с. 180].

Окремі рішення в цивільній сфері стосувались регулювання питання дарувань. Наприклад, Апеляційний суд у Львові (I СА 790/34) визнав, що договір, складений у формі нотаріального акта та названий договором дарування, за яким наречений дарував своє майно нареченій за умови, що вона вийде за нього заміж, у разі пізнішого розлучення підлягав скасуванню [24, с. 26]. Апеляційний суд (Вс. III 281/27) розтлумачив і питання обрахування вартості подарованого майна, що насправді було не надто простим завданням. Обчислення необхідно було проводити відповідно до часу, в який подароване майно було передане одержувачу (варто зазначити, що в Польщі в період 1929–1933 рр. вирувала економічна криза, яка спричинила інфляцію). Підраховуючи вартість предмета даровизни, визначальним був час дарування [25, с. 420].

Окремі розглянуті Апеляційним судом справи стосувались повернення заборгованостей. Це були складні справи для розгляду в судах першої інстанції, адже часто слабка доказова база (відсутність документу про надання позики, покази свідків про сплату позики тощо) створювала підстави для подальших апеляцій. Фіксуємо також випадки з неспроможністю приватних підприємств повернути гроші, позичені у кредитних товариствах чи банках. Так, у 1932–1934 рр. Апеляційний суд у Львові розглядав справу про передачу кредиторам майна нафтового товариства «Зегіль» у Надвірній (сьогодні Івано-Франківська область) у зв'язку з неспроможністю повернути заборгованість [6, с. 260, 261]. Подібний характер мала фінансова суперечка у 1937–1938 рр. акціонерного іпотечного банку у Львові з нафтопромисловцем у Дрогобичі Германом Арнольдом [7, с. 87–89].

Окрему частку справ Апеляційного суду у Львові становлять справи, які стосуються зловживань у сфері торгівлі, зокрема підробка патентів (приклад, справа купців у Самборі Юзефа Гореча і Йоахіма Лева в незаконному використанні патентів) [8, с. 20–24]. Зазначимо, що кількість оскаржень у справах патентів була меншою, ніж була до Першої світової війни у практиці Вищого крайового суду.

Як і в австрійському законодавстві, на Апеляційний суд покладалось завдання розгляду справ, пов'язаних із виплатою аліментів. Прикладом такої справи може слугувати справа про ухиляння від сплати аліментів Фелікса Вигжевальського, жителя м. Перемишль (1938–1939 рр.) [9, с. 47–49]. Інший випадок – справа в ухиланні від сплати аліментів жителя м. Золочева Генріха Штіфтера, яку Апеляційний суд розглянув у 1939 р. [10, с. 30]. Таких справ у практиці Апеляційного суду у Львові було чимало; здебільшого підтверджувались рішення судів нижчої інстанції.

Апеляційний суд у Львові також розглядав апеляції в питаннях трудових відносин. Після 1931 р. обсяг апеляцій на цивільні справи у сфері трудових відносин значно зріс. Кількість суддів під час розгляду таких справ залежала від вартості предмету спору, але, як правило, три судді (інший варіант – один професійний суддя і два лавники). Серед питань, які могли розглядати апеляційні суди, були питання невиконання заробітної плати, компенсацію за невиконану роботу, відпуски тощо. Варто додати, що до юрисдикції Апеляційного суду у Львові входив розгляд апеляцій на рішення трудових судів, прецедентне право, проступки та правопорушення, визначені трудовим регламентом і пов'язані з порушенням положень про робочий час, відпуски для працівників, працевлаштування, порушення санітарних норм, безпека на виробництві тощо [26, с. 124, 125].

Березнева конституція 1921 р. у ст. 121 передбачала зобов'язання держави відшкодовувати збитки, заподіяну через службову діяльність, яка не відповідала законодавству. Ця норма була успадкована з австрійського законодавства й суди міжвоєнної Польщі оцінювали підстави відповідальності, завданих незаконними діями своїх посадових осіб на основі старих австрійських принципів. Суди опирались на цивільний кодекс, який зобов'язував державу відшкодовувати збитки, що виникли з вини своїх представників, але лише тоді, коли вони виступали суб'єктами приватного права. Зміни в судовій практиці польських судів щодо відповідальності держави за шкоду, заподіяну у сфері її публічно-правової діяльності, відбулись лише в 1931 р. після відповідної ухвали Найвищого суду.

На рішення Апеляційного суду в межах 14-ти днів від ухвалення рішення могла бути подана касаційна скарга до Найвищого трибуналу у Відні (§ 502), а пізніше за тим самим принципом – до Найвищого суду у Варшаві. У дріб'язкових питаннях рішення Апеляційного суду не підлягали подальшому оскарженню. Звернемо увагу, що касаційну скаргу міг скласти лише кваліфікований юрист – адвокат. Найвищий трибунал у Відні, а пізніше Найвищий суд у Варшаві розглядали касаційні скарги в закритому режимі без процесуального розгляду. За положеннями австрійського Цивільно-процесуального кодексу 1895 р. касаційна скарга оголошувалась у ситуаціях, коли рішення Апеляційного суду визнавалось юридично необґрунтованим (§ 477); коли в рішенні Апеляційного суду були допущені помилки, які не дають можливості об'єктивно розглянути справу; коли в рішенні прописане положення, що суперечить змісту рішенням судів першої чи другої судової інстанції; коли рішення засноване на неточному застосуванні закону до суті справи (§ 503) [13, с. 949].

Отже, Апеляційний суд у Львові був важливою апеляційною інстанцією, у якій розглядались апеляції на рішення судів нижчих інстанцій у цивільних справах. Значну частку становили майнові справи, зокрема справи, пов'язані з успадку-

ванням, котрі, з огляду на часту зміну законодавства, вважались достатньо складними. Серед інших справ, проблематика яких переважала в Апеляційному суді, варто виокремити справи про розлучення, сплату аліментів, повернення раніше взятих кредитів тощо.

Література

1. Думич Х.М. Загальний порядок судочинства у Галичині за австрійським цивільним процесуальним кодексом 1895 р. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. Вип. 5. С. 99.
2. Едер П. Особливості вирішення цивільних справ Вищим крайовим судом у Львові (1855–1918 рр.). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»* 2015. Вип. 32. Том 1. С. 21–22.
3. Левицький К. Про новий процес цивільний в Австрії. Студія критична. Часопись правнича. *Розвідки правничі секції історично-філософичної Наукового товариства імені Шевченка*. Львів. 1896. Рочникъ VI. С. 149.
4. Левицький К. Про новости в поступованю відкличнім. Часопись правнича. *Розвідки правничі секції історично-філософичної Наукового товариства імені Шевченка*. Львів. 1899. Рочникъ IX. С. 1.
5. Центральний державний архів України у м. Львові (далі – ЦДАУЛ), ф. 151, оп. 1а, спр. 3329 (*Листування з Греко-Католицькою митрополією консисторією у Львові про спадкові справи духовних осіб, 1930–1937 рр.*). С. 3–7, 13.
6. ЦДАУЛ, ф. 205, оп. 1, спр. 1931, т. 3 (*Справа про передачу кредиторам майна нафтового товариства «Зегіль» у Надвірній у зв'язку з неспроможністю повернути заборгованості, 1924 р.*). С. 260–261.
7. ЦДАУЛ, ф. 205, оп. 1, спр. 1931, т. 3 (*Справа про фінансову суперечку акціонерного іпотечного банку у Львові з нафтопромисловцем у Дрогобичі Германом Арнольдом, 1937–1938*). С. 87–89.
8. ЦДАУЛ, ф. 205, оп. 1, спр. 2038 (*Справа про обвинувачення купців у Самборі Гореча Юзефа і Лева Йоахіма у незаконнім використанні патентів, 1939 р.*). С. 20–24.
9. ЦДАУЛ, ф. 205, оп. 1, спр. 2006, (*Справа про обвинувачення мешканця м. Перемишля Вигжевальського Фелікса в ухилянні від сплати аліментів, 1938–1939*). С. 47–49.
10. ЦДАУЛ, ф. 205, оп. 1, спр. 2043, (*Справа про обвинувачення мешканця м. Золочева Штіфтера Генріха в ухилянні від сплати аліментів, 1939*). С. 30.
11. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie. Teil 1–3. Wien : k. k. Hof- und Staats-Druckerey, 1811. S. 12, 81, 94, 98, 145, 172.
12. Koredczuk J. Dziejczczenie nieruchomości w świetle orzecznictwa sądów apelacji lwowskiej w okresie międzywojennym. Wrocław : Beta-druk, 2019. S. 42, 55, 76, 79–80, 180.
13. Neumann von G. Commentar zu den Civilprozessgesetzen vom 1. August 1895. Wien : Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1898. S. 867–1012, 949.
14. Procedura cywilna i norma jurysdykcyjna wraz z ustawami wprowadzemi oraz pomniejszemi ustawami procesowemi / Zestawił E. Wieliczkowski. Kolomyja : Z drukarni Wilhelma. Braunera, 1925. S. 25–26.
15. Przegląd Prawa i Administracji. Orzecznictwo w zakresie Małopolski. 1939. R. LXIV, poz. 7. S. 7.
16. Przegląd Prawa i Administracji. Orzecznictwo w zakresie Małopolski. 1924. R. XLIX, poz. 209. S. 230.
17. Przegląd Prawa i Administracji. Orzecznictwo w zakresie Małopolski. 1927. R. LII. Poz. 9. S. 8.
18. Przegląd Prawa i Administracji. Orzecznictwo w zakresie Małopolski. 1927. R. LII. Poz. 133. S. 150–151.
19. Przegląd Prawa i Administracji. Orzecznictwo w zakresie Małopolski. 1936. R. LXI. Poz. 291. S. 463.
20. Przegląd Prawa i Administracji. Orzecznictwo w zakresie Małopolski. 1930. R. LV. Poz. 110. S. 181.
21. Przegląd Prawa i Administracji. Orzecznictwo w zakresie Małopolski. 1935. R. LX. Poz. 186. S. 280.
22. Przegląd Prawa i Administracji. Orzecznictwo w zakresie Małopolski. 1926. R. LI. Poz. 216. S. 233.
23. Przegląd Prawa i Administracji. Orzecznictwo w zakresie Małopolski. 1931. R. LVI. Poz. 221. S. 305.
24. Przegląd Prawa i Administracji. Orzecznictwo w zakresie Małopolski. 1936. R. LXI. Poz. 21. S. 26.
25. Przegląd Prawa i Administracji. Orzecznictwo w zakresie Małopolski. 1928. R. LIII. Poz. 349. S. 420.
26. Szywał G. Polskie sądownictwo pracy w okresie międzywojennym. *Roczniki Administracji Prawa*. 2016. nr XVI(2). S. 124–125.
27. Wąsacz M. Tabula prowincjonalna byłej Galicji z obszaru apelacji lwowskiej. *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych*. 1931. T. I. S. 40.

Анотація

Олійник Ю. В. Особливості розгляду цивільних справ у Львівському апеляційному суді (1919–1939 рр.). – Стаття.

У сучасних умовах реформування судової системи в Україні важливе значення має вивчення історико-правового досвіду діяльності Львівського апеляційного суду, який поширював свою юрисдикцію на територію Західної України під владою Другої Речі Посполитої. Здобуття польською державою незалежності в листопаді 1918 р. стало вирішальною умовою для встановлення й розвитку польського судоустрою та судочинства. Зазначено, що функціонування інституту судівництва в Польщі безпосередньо залежало від юридичних традицій, суспільних змін, рівня правової культури і впливу законодавства країн, які у свій час були учасниками поділів Речі Посполитої. Відновлена Польська держава з перших днів свого існування розпочала діяльність, спрямовану на формування органів судової влади, на її території деякий час залишились чинними іноземні джерела права (австрійські, німецькі й російські). У міжвоєнний час у Польській державі на суди поклали особливу місію, адже вони виступали виразником суспільної справедливості. Функціонування Львівського апеляційного суду безпосередньо залежало від юридичних традицій, суспільних змін, рівня правової культури і впливу законодавства інших країн. Сучасне реформування судової системи в Україні неможливе без вивчення і врахування історичного досвіду. Особливу увагу привертає діяльність Львівського апеляційного суду, який поширював свою юрисдикцію на територію Західної України під владою Другої Речі Посполитої (1919–1939 рр.). Львівський апеляційний суд було створено на базі Львівського вищого крайового суду 14 травня 1919 р. У статті проаналізовано особливості розгляду цивільних справ у Львівському апеляційному суді (1919–1939 рр.). Зазначено, що Апеляційний суд у Львові був важливою апеляційною інстанцією, у якій розглядалися апеляції на рішення судів нижчих інстанцій у цивільних справах. Значну частку становили майнові справи, зокрема справи, пов'язані з успадкуванням, які, з огляду на часту зміну законодавства, вважались достатньо складними. Серед інших справ, проблематика яких переважала в Апеляційному суді, варто виокремити справи про розлучення, сплату аліментів, повернення раніше взятих кредитів.

Ключові слова: цивільне судочинство, апеляція, рішення, судовий розгляд, Львівський апеляційний суд.

Summary

Olijnyk Y. V. Peculiarities of consideration of civil cases in the Court of Appeal of Lviv (1919–1939). – Article.

In the current conditions of reforming the judicial system in Ukraine, it is important to study the historical and legal experience of Court of Appeal of Lviv, which extended its jurisdiction to the territory of Western Ukraine under the rule of the Second Commonwealth of Poland. The acquisition of independence by the Polish state in November 1918 was a crucial condition for the establishment and development of the Polish judiciary and the judiciary. It is noted that the functioning of the institute of judiciary in Poland directly depended on legal traditions, social changes, the level of legal culture and the influence of the legislation of countries that were once participants in the division of the Second Commonwealth of Poland. The restored Polish state from the first days of its existence began activities aimed at the formation of the judiciary, in its territory for some time remained valid foreign sources of law (Austrian, German, and Russian). they were an expression of social justice. The functioning of Court of Appeal of Lviv directly depended on legal traditions, social changes, the level of legal culture and the influence of the legislation of other countries. Modern reform of the judicial system in Ukraine is impossible without studying and taking into account historical experience. Special attention is drawn to the activities of Court of Appeal of Lviv, which extended its jurisdiction to the territory of Western Ukraine under the rule of the Second Commonwealth (1919–1939). Court of Appeal of Lviv was established on the basis of the Lviv Higher Regional Court on May 14, 1919. The article analyzes the peculiarities of the consideration of civil cases in the Lviv Court of Appeal (1919–1939). It is noted that Court of Appeal of Lviv was an important appellate instance, which considered appeals against decisions of lower courts in civil cases. A large proportion were property cases, in particular inheritance cases, which were considered quite complex given the frequent changes in the law. Among other cases, the issues that prevailed in the Court of Appeal, should be singled out cases of divorce, alimony, repayment of previously taken loans.

Key words: civil proceedings, appeal, decision, trial, Court of Appeal of Lviv.